

CETT år 2008

Forord

I 2008 har vi oplevet, at den nye region er ved at finde sine ben i forhold til psykiatrien. Regionen har i en lang tilpasningsfase arbejdet med organiseringen af sundhedsområdet, herunder psykiatrien. Fire gamle amter skulle sammenlægges til én region med en fundamental anderledes politisk og organisatorisk styring. Psykiatrien i Region Syddanmark er blevet organiseret som et sygehus. CETT er i den optik en (sygehus)afdeling, der refererer til sygehusledelsen, som også er kommet på plads i 2008.

Det er godt, for der er behov for en stærk organisation, hvis fremtidens opgaver skal løses på et højt fagligt niveau. Aktuelt står vi foran en opgave med at tilpasse og implementere en række anbefalinger fra en helt ny Medicinsk Teknologi Vurdering (MTV) om PTSD.

Region Syddanmarks Center for Kvalitet i Middelfart har på foranledning af Psykiatrien udarbejdet en MTV om behandling af PTSD, herunder flygtninge med traumer. MTV'en er den mest bredtfaavnende og bedst gennemarbejdede rapport om evidens på området, som vi endnu har set. Rapporten er fyldt med klare og retningsgivende anbefalinger i forhold til tilrettelæggelse af assessment og behandling for mennesker med PTSD.

MTV-rapporten viser blandt andet, at 85 % af flygtninge diagnosticeret med PTSD desuden har to øvrige psykiatriske diagnoser. Rapporten anbefaler inddeling af patientgruppen i tre kategorier på baggrund af assessment af de psykosociale ressourcer, hvor behandlingsindsatsen er tilpasset disse ressourcer. Der er der-

for i rapporten meget fokus på systematisk visitation og assessment af patientgruppen.

I samarbejde med Region Syddanmark, RCT-Fyn i Odense og RCT-Jylland i Haderslev forestår nu et arbejde med gradvist at implementere MTV'en i den kliniske og øvrige dagligdag. Det glæder vi os til på CETT. I den proces vil CETTs MED-udvalg blive inddraget som en prioritet.

CETTs nyhedsbrev CETT nu vil i januar behandle MTV'en og genrens fordele og ulemper.

MTV-rapporten fokuserer også på det nødvendige kompetenceløft, som fagprofessionelle i sundhedsvæsenet og kommunerne må gennemgå. Der er til stadighed behov for kompetenceudvikling af medarbejdere, der i deres arbejde møder voksne, børn og familier med komplekse traumer. På CETT vil vi også i 2009 arbejde for at bidrage til denne kompetenceudvikling.

Vi står også foran indførelsen af nye kvalitets-sikringssystemer. Den Danske Kvalitetsmodel, som bredt indføres i sundhedsvæsenet i Danmark i 2009, indføres også i Psykiatrien i Region Syddanmark. Modellen bygger på akkreditering, og fokus er løbende læring og kvalitetsudvikling. Modellen indebærer 104 akkrediteringsstandarder, hvoraf psykiatrien i første omgang har udvalgt 79 standarder. Det bliver et spændende arbejde, som kan medvirke til at sikre og udvikle kvaliteten.

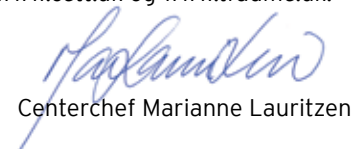
I Danmark lider mange mennesker af efterreaktioner på traumatiske begivenheder i forbindelse med krig og tortur. Nu også tidligere udsendte danske soldater. Den udenrigspoli-

tiske udvikling har gjort, at også danske soldater får PTSD og derfor automatisk bliver en del af CETTs målgruppe. Men de fleste mennesker med svære og komplekse traumer som følge af krig og tortur er stadig mennesker fra typiske flygtningelande.

Mange med disse lidelser føler sig alene med deres smerte. Mange pårørende føler afmagt og utilstrækkelighed. Der er meget skam og tabu forbundet med efter-reaktioner på traumatiske hændelser. Der er for lidt faglig viden om traumer blandt fagprofessionelle i sundhedsvæsenet og uddannelsessystemerne. Patienter med traumer cirkulerer ofte længe i sundhedssystemerne uden præcise diagnostiske udredninger. Og børn vokser op i dårligt fungerende familier - med forudsigelige konsekvenser. Der er ingen offentlig debat af betydning om den store gruppe af mennesker med traumer og dermed heller ingen politisk debat. Og det er ikke billigt at undlade den debat.

Der er altså mange gode grunde til, at en patientforening for mennesker med krigs- og torturtraumer er en god ide. CETT arbejder derfor, i samarbejde med flere aktører, for at etablere en patientforening for mennesker med PTSD i løbet af det kommende år. En patientforening, der naturligvis vil være uafhængig af CETT.

I det hele taget står mange nye og spændende projekter for døren i 2009. Følg med på www.cett.dk og www.traume.dk.

Centerchef Marianne Lauritzen

Til kamp mod ventelisten

Året 2008 blev på CETT præget af stigende ventelister. Ved indgangen til 2008 var ventetiden ca. halvandet år og ved udgangen af 2008 var den ca. to år til ambulante behandling på CETT. "Er et tilbud med to års ventetid et reelt tilbud i psykiatrien?," spurgte ledelsen på CETT sig selv. Og svaret blev et "nej".

Hverken pårørende, læge eller henvisende socialrådgiver kan vente to år, når man står med et menneske i stor smerte. Og endnu mindre kan patienten selv.

Men i en virkelighed uden mulighed for at ansætte flere medarbejdere og dermed reducere ventelisten måtte CETT tænke kreativt, både blandt ledelse og medarbejdere.

Derfor blev året 2008 også præget af en forgrenet indsats mod ventelisterne udtrykt i forskellige tiltag, der alle havde baggrund i præmissen "de bedst mulige forløb for flest mulige patienter på den kortest mulige tid," som Torben Larsen, behandlingsleder ved CETT, formulerer det.

Lidt statistik om CETTs patienter i 2008

Antal henviste: 102

Kønsfordeling: 47 % mænd, 53 % kvinder

Afsluttede forløb: 53

Største etniske grupper: Bosniere, afghanere og irakere

CETT's udgående team: Lotte, Lone og Anne

Behandling optimeres og varieres

CETT har siden 2006 tilført den traditionelle, ambulante behandling en yderligere dimension - nemlig behandling i hjemmet ved et **udgående team** bestående af fysioterapeut, socialrådgiver og psykolog. Baggrunden for at indføre udgående behandling var et ønske om mere differentieret og dermed mere effektiv behandling.

Sigtet med teamet var en hurtig, koordineret og specialiseret indsats over en begrænset periode, hvorefter det primære system overtager patienten. Teamet arbejder tæt sammen med bl.a. den praktiserende læge og kommunens socialrådgiver, da det er et af formålene med

det udgående team at kvalificere det professionelle netværk omkring patienten.

- Det udgående team skaber håb hos patienterne og øget viden om patienten og PTSD hos netværket omkring dem, primært i form af de praktiserende læger og socialrådgiveren, siger psykolog Lotte Joyce Bitsch fra CETTs udgående team.

I 2008 blev fordelingen mellem den ambulante og den udgående behandling for første gang 50/50.

Fordelingen besluttes efter CETTs grundige og effektive visitationsprocedure. Proceduren består af først en samtale med en socialrådgiver, hvor livshistorien noteres. Denne følges op

Hjælp fra en frivillig - en case:

I det udgående team havde vi en meget urolig og rastløs patient. Han for rundt mellem bord, stol, gulv, sofa - fra rum til rum og var derfor svær at arbejde med. Han havde flere konkrete frustrationer, som vi i teamet hjalp ham med, men mest af alt var konens forestående fødsel en belastning: Hvem skulle passe deres datter imens?

Vi talte med ham om brug af en frivillig, hvilket han modvilligt gik med til.

Familien fik tilknyttet en frivillig kvinde, bosiddende i nærheden af familien. Kontakten var god fra starten, også selv om de ikke talte samme sprog. Aftalen blev, at den frivillige skulle komme i hjemmet og skabe en god kontakt til datteren, og når fødslen gik i gang, passe datteren og køre moren og faren på hospitalet. Familien og især manden blev meget roligere efter denne aftale.

Da fødslen endelig gik i gang, endte det med, at den frivillige tog med til fødslen, da faren ikke kunne klare hospitalet. Han blev i stedet ved datteren. Den frivillige kaldes nu "reserve-mormor" og hjælper med børnene samt med breve og lignende, som familien har svært ved at forstå.

Efter hun er kommet ind i familien, er der faldet ro over hjemmet, især manden. Han kan nu sidde og tale stille, er så småt begyndt at tale dansk, kan grine og vise humor - og vi kan begynde at hjælpe ham.

(Fortalt af socialrådgiver Anne Mygind, CETT)

af en samtale med en psykolog, hvor den mere personlige historie uddybes og personligheden klinisk vurderes. CETT bruger i gennemsnit 10-12 mandetimer på visitationen inklusiv visitationskonference og administration.

Visitationen er en meget præcis assessment og følger standardiserede tilgange. Den kræver medarbejdere med høj faglighed, som kan vurdere den henvistes psykosociale ressourcer. Der er evidens for, at patienter med lave psykosociale ressourcer har mere gavn af et støttende tilbud end egentlig psykoterapi. Disse bliver derfor henvist til det udgående team. I 2008 har CETT gennemført 25 udgående grundforløb med en gennemsnitlig varighed på tre en halv måned. Ventetiden for udgående behandling er pt. et år.

CETT's visitationsprocedure indebærer desuden, at CETT allerede ved visitationen kan afvise 1/3 af de henviste - og dermed sikre, at kun de patienter, som tilhører målgruppen og kan profitere af behandling, står på ventelisten. Det er også en fordel for de afviste, at de dermed hurtigere kan komme til et mere relevant tilbud via egen læge eller sagsbehandler.

Netop det udgående team får stor hjælp af en anden gruppe på CETT, nemlig de otte **frivillige** tilknyttet CETT gennem Dansk Flygtningehjælp. De frivillige er en gruppe med potentiale i forhold til netværk. Kombinationen af professionel hjælp og frivillig indsats kan give resultater, og gør det især nemmere for det udgående team.

I år indførte vi desuden muligheden for både patienter i udgående og ambulant behandling

at modtage **akupunktur** til smertelindring. Fysioterapeut Lone Hvilsom udtaler:

- Der er dokumenteret effekt på smerte ved brug af akupunktur, og det er dejligt at have et ekstra værktøj til at smertelindre,

Hjælp til ventelistepatienterne

1. december 2008 stod 108 patienter på venteliste. Patienter, der for de flestes vedkommende ikke har nogen umiddelbar forestående behandling at se frem til, men har meget svært ved at få deres hverdag til at hænge sammen. Derfor indførte CETT i 2008 flere nye tiltag for denne gruppe. Formålet var dels at hjælpe patienterne i ventetiden, og dels at rydde flest mulige sten af vejen inden behandlingen starter for på den måde at optimere - og forkorte - behandlingstiden.

I foråret startede CETT's ledende psykolog Jakob Zeuthen Schmidt og kunstterapeut Kis Henriksen projektet **Kunstterapi anvendt i traumebehandling** for en gruppe kvindelige, bosniske ventelistepatienter.

- Formålet var at give patienterne mulighed for at udtrykke personlige oplevelser, herunder også traumatiske, i en kreativ proces og derigennem blive opmærksomme på egne følelser og ressourcer, siger Jakob Zeuthen Schmidt.

At projektet gav anledning til udvikling hos deltagerne, kunne man bl.a. bevidne i en deltagers billedproces, der gik fra at male helt

sorte billeder uden tydelig form til anvendelse af symbolske udtryk med stærke farver. Projektet fortsatte i et egentligt psykoterapeutisk gruppeforløb.

I 2008 startede CETT også **Åben rådgivning** for ventelistepatienter, afsluttede patienter og pårørende. Det er et permanent, ugentligt tilbud, hvor patienterne kommer med emner som "Hvordan skal jeg tackle ventetiden indtil behandling?", "Hvordan kan jeg være i behandling og samtidig passe mit arbejde?" og spørgsmål om opholdstilladelse. Tilbuddet er blevet en succes med løbende henvendelser fra alle tre målgrupper.

- Patienterne kan have svært ved at bruge deres egen myndighedssagsbehandler i kommunen, da PTSD-patienter ofte har det svært med myndigheder og autoriteter. Derfor kan vores åbne rådgivning være et godt alternativ, fortæller socialrådgiver Karin Katborg.

I efteråret 2008 begyndte socialrådgiverne ved CETT at udbyde **psykoedukation** for den bosniske gruppe blandt ventelistepatienterne. Den bosniske gruppe er den største gruppe pt. Forløbet består af fire temadage med emnerne:

1. Funktionsniveau i forhold til krav fra kommunen
2. Smertetackling
3. Psykosocialt funktionsniveau ved PTSD
4. Funktionsniveau i forhold til familien

Deltagelse var anonym, man kunne bare møde op og måtte gerne medbringe pårørende, fortæller socialrådgiver Christina van Diemen:

- Vi ser meget gerne, at patienterne tager pårørende med, så de kan forstå den traumeramte bedre, måske få nogle handleredskaber og ikke mindst, at de pårørende får et signal om, at vi også ved, det er hårdt for dem. De har brug for alle tre dele.

- Det er nødvendigt, at den enkelte patient bliver opmærksom på og bliver støttet i, hvad vedkommende selv kan gøre for at lindre sine smerter, idet det ofte er komplekse og længerevarende smertetilstande, supplerer fysioterapeut Mie Frydenlund, der forestod undervisningen om smertetackling.

I år indførte CETT også en fast procedure med, at patienter på ventelisten vurderes med henblik på, om de skal kaldes til en samtale med CETTs psykiatriske konsulent Christian Simonsen. Samtalen vil typisk finde sted 3-4 måneder, før de indkaldes til behandling. Formålet er at starte en evt. medicinsk behandling, så den har sin fulde effekt ved behandlingens start - og derigennem optimere den tværfaglige behandling.

Styrkelse af alment systemet

- Opgaven er for omfattende og kompleks, til at behandling på specialiserede behandlingssteder kan løse problemet. Det er af afgørende betydning, at det almene system tager hånd om den enkelte borger, mener souschef Michael Højer.

Derfor har CETT bl.a. været vært for Ethnosmøderne i nu fire år. I 2008 kom tre nye pro-

Centerchef Marianne Lauritzen

jekter til, der alle har til formål at inddrage almensystemet i problematikken omkring de traumatiserede.

På Ethnos-møderne i foråret 2008 kom ideen om en **patientforening**. Ideen opstod i en drøftelse blandt deltagerne i Ethnos om det store behov for støttende tilbud fra kommunerne til vores målgruppe - netop på grund af de lange ventelister. "Patientforeningen skulle være en slags hjælp til selvhjælp" fortæller Azra Hasanbegovic, projektmedarbejder, som siden sommeren har arbejdet med forberedelserne til at starte en sådan. Det har ført til samtaler med bl.a. Dansk Flygtningehjælp, Dansk Røde Kors, Danske Patienter samt forsvaret og Hærens Konstabel og Korporal Forening.

CETT forventer, at "PTSD-foreningen i Danmark" - for PTSD ramte og deres pårørende -

Emnerne for de fire Ethnos-møder i 2008

Demokratisk identitet med oplæg ved psykolog Ove Korsgaard, Kbh. Universitet.

Medborgerskab med interview af medborgere i forhold til inklusion og eksklusion.

Parallelsamfund - en dansk virkelighed? med gruppearbejde og cases.

Samarbejde på tværs af foreningslivet med oplæg fra Asim Latif, Dansk Flygtningehjælp, og Jess Ingo Jensen, Vejle Idrætsforening.

Hør mere om Ethnos hos Azra Hasanbegovic på telefon 7642 0334 - eller på www.cett.dk.

vil blive stiftet i løbet af 2009. Foreningen vil være uafhængig af CETT.

I 2008 indgik CETT også et **samarbejde med Kolding Kommune** om et projekt for sygedagpengemodtagere. Sigtet er arbejdsfstholdelse hhv. hurtig udredning i forhold til arbejdsmarkedet. Der er behov for en ændret og effektiviseret tilgang i forhold til sagsbehandling af traumatiserede flygtninge, hvis de skal bevare eller opnå tilknytning til arbejdsmarkedet. Den lange ventetid i sagsbehandlingssystemet og til behandling forværrer muligheden for at vende tilbage til arbejdsmarkedet.

- Kolding Kommune og CETT søger derfor i fællesskab om midler til et forsøg med at afprøve CETTs udgående team-model med hurtig, koordineret og specialiseret behandling, fortæller projektleder Amira Saric.

- Denne gang vil det udgående team blot bestå af en sagsbehandler fra Kolding kommune i samarbejde med en fysioterapeut og en psykolog fra CETT. Vi forventer, at de første borgere starter i projektet medio 2009.

Til projektet hører en større evalueringsfase, så det vil være muligt at overføre projektets erfaringer til andre kommuner på sigt. Syddansk Universitet vil stå for evalueringen.

For at udvikle samarbejdet og dermed den traumatiseredes forhold har socialrådgiverne på CETT arrangeret **dialogmøder** med socialrådgivere fra Kolding, Vejle, Billund og Fredericia kommune.

- Myndighedssagsbehandlere i kommunen og rådgivende sagsbehandlere på CETT har to forskellige kasketter. Begge giver muligheder og begrænsninger i forhold til den samme klient. Ved at kende hinanden og bruge dialogen kan vi komme længere. Det var baggrunden for en række velbesøgte møder, fortæller socialrådgiver Karin Katborg.

I samme ombæring fik de inviterede sagsbehandlere også mere viden om traumer, en viden de kan bruge til andre klienter i fremtiden.

Emnet for **Ethnos** var i 2008 "Demokratisk Identitet". Emnet udsprang af de forrige emner "Ensomhed, isolation og marginalisering" samt "At danne sig et netværk i et liv i eksil".

Ethnos har i 2008 gennemgået en udvikling fra at være et folkeligt forum af primært offentlige ansatte inden for området til et netværkssted med en meget bred målgruppe fra den private sektor, foreningslivet og de offentlige institutioner. Da det gennemsnitlige deltagerantal efterhånden er vokset til omkring 60 personer, bliver møderne nu holdt på Sprogcenter Vejle.

Ikke kun behandlerne på et specialiseret behandlingssted som CETT møder traumatiserede på deres arbejde. Pædagogen og folkeskolelæreren møder den traumatiserede som forældre i børnehaven og på skolen, den praktiserende læge møder ham, når han har ondt i skulderen, hjemmehjælperen møder ham på de forebyggende hjemmebesøg osv.

Derfor er det afgørende, at også disse fagpersoner får viden om traumer og PTSD samt

støtte til deres arbejde. Det kan de bl.a. få ved hjælp af **supervision** af CETTs psykologer.

- De tosprogede ældre konsulenter i Vollsmose har en dobbeltproblematik, idet de selv som flygtninge bærer traumer og dermed udsættes for retraumatisering i mødet med de traumatiserede ældre. De har behov for at tale om grænser, både deres egne og de ældre. Det kan vi hjælpe dem med ved at give dem viden om PTSD og ved at supervisere dem, fortæller psykologerne Ina Christensen og Tora Magnúsdóttir fra CETT, der i 2008-2009 har en stor supervisionsopgave i Vollsmose for Odense kommune.

Bedste ressource: Engagerede medarbejdere

Engagerede medarbejdere med faglig ballast. Det er en af opskrifterne på kortere ventelister. Derfor indledte RCT Haderslev, RCT Fyn og CETT i 2008 et samarbejde om **uddannelsesmæssig opkvalificering** af medarbejderne. Der blev nedsat en arbejdsgruppe, der har stået bag to store arrangementer for medarbejderne.

Den 30. april samledes ca. 50 behandlere i Haderslev for at høre psykolog Susan Hart fortælle om "Den 3-delte hjerne, følelsesmæs-

sig udvikling og den terapeutiske kontakt", og i november mødtes de igen - nu i Odense - til et to-dages arrangement med den amerikanske krops- og psykoterapeut Babette Rothschild.

- Arbejdet med traumatiserede mennesker er hårdt. Behandlerne har engagementet. For at beholde det har de brug for faglig sparring og ny viden, der kan føre til nye tilgange til de PTSD-ramte, siger uddannelseskonsulent Ole Qvortrup fra CETT, der sidder i det fælles uddannelsessteam i regionen.

Læs mere om behandlingen på CETTs hjemmeside, www.cett.dk

Ethnos - folkeligt forum til møde på Sprogcenter Vejle

Humblebien letter

2008 har været et godt år for CETTs afdeling for Uddannelse & Udvikling. Afdelingens støt voksende netværk betyder, at det er blevet nemmere at finde de rigtige samarbejdspartnere og den rigtige målgruppe til CETTs undervisnings- og informationsprojekter. Og et godt ry i det faglige miljø betyder, at kunderne ofte melder sig på banen helt af sig selv.

- Da CETT blev grundlagt tilbage i 2001, var det fra starten med en målsætning om at tilbyde undervisning til fagprofessionelle i den offentlige sektor. Vi mente, at det ville være utilstrækkeligt, hvis behandlende, støttende og forebyggende initiativer udelukkende blev overladt til små, specialiserede centre som vores, fortæller centerchef Marianne Lauritzen, der i sin tid som medarbejder i Vejle Amt deltog

i det udvalgsarbejde, der lagde fundamentet for CETT.

Ræsonnementet var og er, at traumatiserede og deres familier udgør en væsentlig udfordring for hele det offentlige system. Det skønnes, at 20-40 % af alle herboende flygtninge og familiesammenførte lider af PTSD. Al forskning på området indikerer, at PTSD i denne gruppe ofte udvikler sig i en kronisk retning - og at så mange som 80 % af dem, der henvises til behandling på centre som CETT, ikke har udsigt til decideret helbredelse.

Med andre ord er flygtninge-indvandrere med traumer i dag en del af den danske befolkning. Derfor fandt Marianne Lauritzen og resten af udvalget det afgørende, at fagprofessionelle i

det offentlige system kender til sygdomsbilledet for de traumatiserede og ved, hvordan de kan hjælpe dem og deres familier. På kommunekontoret og arbejdsformidlingen, skadestuen, institutionen og lægekantoret, børnehaven og folkeskolen - og så videre.

- Vi startede med at lave kurser, temadage og oplæg ved siden af behandlingsarbejdet. Men det viste sig, at det var svært at holde et højt aktivitetsniveau uden medarbejdere med konstant fokus på opgaven. I marts 2006 fik vi mulighed for at oprette en særlig afdeling for uddannelse og udvikling, hvor vi tilknyttede to uddannelseskonsulenter, en projektmedarbejder, en informationskonsulent og en kursussekretær, fortsætter Lauritzen.

Den ny afdeling videreførte CETTs "Børn på tværs af grænser"-uddannelsesforløb i samarbejde med Vejle Kommune, ligesom der blev afholdt en række oplæg og temarrangementer. Meget energi blev investeret i Traumedk.dk, en "ressourceportal" med fagspecifikke oplysninger om arbejdet med traumatiserede flygtninge-indvandrere.

Der blev afholdt mange halve og hele temadage for fagprofessionelle, men det kneb lidt med at skaffe tilslutning til de længerevarende uddannelsesforløb, der blev udbudt:

- Vi var vant til at samarbejde med Vejle Kommune, der leverede kursisterne. Men det samarbejde ændrede gradvist karakter, og at skulle konkurrere på det frie marked med alle de andre kursustilbud, vores målgruppe får, var en ny udfordring, fortæller souschef Michael Højer, der også er leder af Uddannelse & Udvikling.

Krigstraumer hos ældre med anden etnisk baggrund i Vollsmose

Til gengæld blev uddannelsesforløbene godt evaluerede, og 2007-konferencen "Børn og traumer" oplevede fin tilstrømning og entusiastisk respons. Med ansættelse af endnu en projektmedarbejder påbegyndte CETT Uddannelse & Udvikling systematisk udbud af gratis oplæg, der bragte oplægsholderne vidt omkring. Samtidig blev der holdt betalte oplæg på konferencer, seminarer, uddannelsesdage mv. Se faktaboksen på CETT år 2008s bagside.

- Vi gjorde den erfaring, at den allerbedste måde at skabe interesse og kontakter på er at møde målgruppen og samarbejdspartnere ansigt til ansigt - via oplæg, temadage eller konferencer. Da først vi kom frem til det, var det aldrig et spørgsmål om at finde den magiske trylleformular. Det handlede bare om hårdt arbejde og det lange, seje træk, fortæller Højer.

2008 blev altså året, hvor indsatsen bar frugt. I løbet af oktober måned blev to store uddannelsesforløb søsat, nemlig "Børn på tværs af grænser" - denne gang i samarbejde med Svendborg Kommune - og "Krigstraumer hos ældre" i Vollsmose, Odense Kommune.

Samtidig har CETT i samarbejde med Dansk Flygtningehjælps Center for Udsatte Flygtninge (København), Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (København) og Videnscenter for Transkulturel Psykiatri (Rigshospitalet) modtaget støtte til videreudvikling af Traume.dk fra Egmont Fonden.

Flere spændende CETT-projekter venter i horisonten.

Børn på tværs af grænser i Svendborg

Svendborg Kommune oplever som mange andre kommuner, at flygtninge/indvandrerfamilier præget af traumer udgør en markant udfordring i hverdagen. Ikke mindst for deres børn og unge-medarbejdere. Derfor har CETT i tæt samarbejde med kommunen skruet en opdateret udgave af "Børn på tværs af grænser"-kurset sammen, der som sin vejlensiske forgænger blander praksisnær undervisning med supervision.

- Først laver vi seks temadage, hvor den tematiske bane kridtes op, forklarer uddannelseskonsulent Ole Qvortrup.

- Dernæst sikrer otte supervisions-sessioner - den sidste i sommeren 2009 - at kursisterne får den bedst tænkelige hjælp og vejledning, når tiden kommer til at anvende den nye viden i deres arbejdsliv.

Temadagene falder i tre moduler med overskrifterne "Hvordan påvirker tab og traumer flygtninge og deres børn", "Traumer og traumers årsager og følger/virkninger hos børn og unge" og "Belastninger og gevinster i arbejdet med mennesker med ekstreme oplevelser". Emnerne tæller kommunikation og kontakt med traumatiserede, traumatologi i teori og praksis samt psykologiske mekanismer i mødet mellem traumatiserede og fagpersoner.

Underviserne er i alle seks temadages tilfælde psykologer med mange års erfaring på

Still fra Traume.dk-filmen "Hvad er traumer?"

Kursister ved CETT-oplæg i Brovst

feltet, mens kursisterne repræsenterer en bred vifte af fagligheder.

- Ud over at skabe øget opmærksomhed og viden omkring traumeproblematikken, så har "Børn på tværs af grænser"-forløbet også til formål at øge det tværfaglige samarbejde på området. Børn præget af en opvækst med traumer udgør en faglig udfordring, der bedst håndteres ved at iværksætte en koordineret indsats på flere niveauer samtidig - eksempelvis ved at sætte ind med forebyggende foranstaltninger i hjemmet, der samtidig understøttes i skolen og daginstitutionen. Sådant en indsats kræver en fælles forståelse af familiens situation på tværs af afdelinger og institutioner, fastslår Ole Qvortrup.

Før, under og efter uddannelsesforløbet evaluerer CETT indgående på kursisternes forventninger, ønsker og udbytte.

Krigstraumer hos ældre i Vollsmose

Flygtninge-indvandrere over 60 udgør stadig en forholdsvis lille minoritet i den danske befolkning. I 2005 anslog Kommunernes Landsforening gruppens omfang til ca. 8.500 mennesker, men antallet ventes fordoblet over de næste 10 år - og yderligere fordoblet i de efterfølgende ti.

"Krigstraumer hos ældre med anden etnisk baggrund end dansk" er et uddannelses- og

supervisionsforløb arrangeret af CETT i samarbejde med Odense Kommune. Forløbet retter sig mod medarbejdere i Vollsmoses ældretilbud - blandt andet på værestedet Mimers Brønd og Sundhedscenter Vollsmose - hvor brugernes forhold til deres ofte traumatiske fortid har vist sig at udgøre en stor udfordring for især tosprogede ældre konsulenter.

- Ideen er at give kursisterne undervisning i traume-relaterede problematikker, i særlige forhold omkring ældre af anden etnisk herkomst og i, hvordan man som behandler og rådgiver beskytter sig selv - uden at give køb på engagementet, forklarer Ulla Hartvig.

- De tre temadage følges op af 18 supervisions-sessioner, hvor kursisterne får mulighed for at vende deres personlige og faglige udfordringer med hinanden under ledelse af en dygtig supervisor.

Uddannelsesforløbet strækker sig samlet set fra oktober 2008 til december 2009. For CETT repræsenterer det også en god mulighed for at blive klogere på en målgruppe, der kun vil fylde mere i det danske samfund fremover. Meget lidt vides nemlig om, hvordan PTSD påvirker ældre.

- Det er blevet anført, at kronisk traumatisering har en effekt på hjernen, der kan sammenlignes med demens. Er det tilfældet, virker det overvejende sandsynligt, at ældre traumatiserede udgør en særlig udfordring for det offentlige system - en udfordring, vi pt. ikke er ret godt forberedte på. Men det vil kræve både forskning og systematisk indsamling af erfaringer at blive afgørende klogere på gruppen,

skønner Jens Hardy Sørensen, psykologfaglig konsulent på CETT.

Traume.dk - nu med levende billeder

Lanceringen af ressourceportalen Traume.dk var et af Uddannelse & Udvikling-afdelingens første store projekter. Her kan en lang række faggrupper - fra sygeplejersker og socialrådgivere til pædagoger og psykologer - finde målrettede opslag om de særlige udfordringer, der er forbundet med traumer.

Et storstilet udviklingsprojekt skal nu sikre, at endnu flere kan få glæde af den viden om området, som Traume.dk repræsenterer. I foråret 2008 søgte og fik partnerne bag ressourceportalen penge af Egmont Fonden til at producere en række multimediepræsentationer, der

CETT nu i 2007 og 2008

I foråret 2007 genopstod CETTs nyhedsbrev under navnet "CETT nu" og med et nyt, debatterende fokus. Siden er udkommet tre numre, hver med sit aktuelle tema:

- CETT nu 1:** Evidens og kvalitetsreform
- CETT nu 2:** Forsinkede sammenbrud
- CETT nu 3:** Sekundær traumatisering

Nyhedsbrevene kan downloades fra CETTs hjemmeside, www.cett.dk, ved at klikke på "Dokumentation" og "Nyhedsbreve".

tilsammen retter sig mod en betydeligt bredere målgruppe, end Traume.dk hidtil har gjort.

Alment orienterende film om traumatisering, sekundær traumatisering og flygtninge i Danmark vil tilbyde alle fra skoleelever til interesserede borgere en lettilgængelig adgang til basisviden om området.

Film om generelle faglige problemstillinger i arbejdet med traumatiserede flygtninge vil give studerende, nyuddannede og fagfolk uden kendskab til området et udgangspunkt for at søge mere viden.

Endelig vil alle filmene blive oversat, så de kan forstås af de flygtninge og indvandrere, der har traumatisering tæt inde på kroppen - enten som patienter eller pårørende.

- Vi er meget opmærksomme på, at nutidens medieforbrugere er ualmindeligt skarpe til at gennemskue glad amatørisme og uklar storytelling. Høj troværdighed er ikke kun et spørgsmål om det gode faglige indhold, men også den professionelle finish, så vi har allieret os med nogle dygtige fagfolk på området, fortæller Uddannelse & Udvikling-leder Michael Højer med henvisning til det århusianske produktionsselskab Plot Point.

Formidlingsmæssigt er det et delmål med projektet, at også Traume.dk's fagspecifikke opslag skal nyde godt af moderne formidlingsmetoder - f.eks. til demonstration af øvelser eller metoder, der kan bruges på området. De første resultater af udviklingsprojektet vil kunne ses på Traume.dk ved indgangen til 2009.

CETT.dk: Opdateret og omkalfatret

Efter et år med CETT.dk i nyt regionslayout bød sommeren 2008 på en række opdateringer.

Væsentligst var, at hjemmesiden blev tilføjet kursuskatalog, ny kalender og en engelsksproget version.

En klarere opdeling mellem beskrivelser af CETT, vores værdier og arbejdsmetoder på den ene side og konkrete tilbud om uddannelse, konsulentytelser eller supervision på den anden gør hjemmesiden mere intuitiv at navigere i.

Samtidig giver den engelsksprogede udgave af siden mulighed for, at også CETTs internationale kontakter og bekendtskaber kan blive klogere på centrets gøren og laden.

CETT tilbyder skriftlige erklæringer

Som noget nyt tilbød CETT fra oktober 2008 forskellige skriftlige erklæringer udformet af speciallæge Christian Simonsen.

Fokus er på afklaring til sagsbehandlingen ved aktivering eller afklaring af pensionsgrundlag. Tilbuddet gælder også for traumatiserede, der ikke er patienter på CETT.

Kontakt CETT på telefon 7642 0318 for priser og yderligere oplysninger - eller læs mere på www.cett.dk under "Kursuskatalog" og "Konsulentytelser".

Still fra Traume.dk-filmen "Hvad er traumer?"

Oplæg og temadage

Også i 2008 var der stor efterspørgsel efter oplæg og temadage forestået af Uddannelse & Udvikling.

Vi afholdt i alt 32 eksterne oplæg, nogle som standardoplæg inden for blandt andet børn og traumer, tortur og smerter; andre skræddersyede oplæg i samarbejde med interessenten. Med oplæggene ønsker vi at kvalificere fagprofessionelle i alment systemet til bedre at kunne rumme og hjælpe de borgere, de møder, som enten selv har traumer eller lever i en familie, hvor traumer fylder meget.

Der har længe været efterspørgsel efter viden om især traumer og børn fra primært folkeskoler og børneinstitutioner. Men i 2008 mærkede vi en markant efterspørgsel efter viden om traumer i forhold til arbejdsmarkedet. I samarbejde med eksterne aktører - f.eks. jobcentre og private aktører - har vi afholdt en række temadage med fokus på arbejdsmarked, traumer og handlemuligheder.

Vi fik også som noget nyt bud fra Psykiatrien i både Region Midt og Syddanmark samt fra hæren og sågar Sandefjord i Norge.

Kontakt uddannelseskonsulenterne Ulla Hartvig (76420335) og Ole Qvortrup (76420331) for mere information om CETTs oplægsaktiviteter.

Eller se kursuskataloget på www.cett.dk.

Antal oplæg 2008 fordelt på kategorier

Børn og traumer: 9 oplæg

Fx "Baggrund, børn og medarbejderroller", vinter 2008 på Brovst Asylcenter

Traumatiserede og arbejdsmarkedet: 7 oplæg

Fx "Traumer og arbejde", sommer 2008 for Rønbach Consulting og Vejle kommune

Tortur og traumer: 9 oplæg

Fx "Om krigstraumer og torturoverlever - at overleve traume og tortur", efterår 2008 for Hærens Operative Kommando

Behandling af traumer: 7 oplæg

Fx "Om svære traumer, diagnoser og tilgange", vinter 2008 på Infektionsmedicinsk afdeling, Skejby Sygehus

CETT årsrapport: Kolofon

Redaktion: Erik Barkman og Ulla Hartvig

Tekst: Erik Barkman og Ulla Hartvig

Fotos: Johan Oettinger, Hana Hasanbegovic, Amira Saric, Jørgen Diswal og Ulla Hartvig

Tryk: Brix